

پتروشیمی جم؛ از تولید الفین تا تضمین ثبات صنایع پاییندستی

۹ دی ۱۴۰۴

مشعل نیوز: روز پتروشیمی، هشتم دی‌ماه، فرصتی برای یادآوری جایگاه راهبردی این صنعت در اقتصاد ملی و نقش آن در تبدیل منابع طبیعی به ارزش افزوده پایدار است. صنعت پتروشیمی ایران طی دهه‌های گذشته نه تنها یکی از ستون‌های اصلی تولید و صادرات غیرنفتی کشور بوده، بلکه به‌عنوان پیشران توسعه صنعتی، تأمین‌کننده مواد اولیه صدها صنعت پاییندستی و عامل تقویت تاب‌آوری اقتصادی در شرایط فشارهای بیرونی عمل کرده است. گرامی‌داشت این روز، تأکید دوباره بر ضرورت نگاه زنجیره‌ای، تعمیق ارزش افزوده، پایداری تولید و هم‌راستاسازی صنعت پتروشیمی با سیاست صنعتی کشور است؛ مسیری که می‌تواند این صنعت را از یک بخش صرفاً تولیدمحور، به موتور محرک توسعه صنعتی و رشد پایدار اقتصاد ایران تبدیل کند.

به‌عنوان مدیرعامل شرکت پتروشیمی جم، معتقدم هرگونه قضاوت درباره جایگاه یک بنگاه بزرگ پتروشیمی، بدون درک دقیق مفهوم «زنجیره ارزش» و نقش واحدهای بالادستی در شکل‌دهی به صنعت، ناقص و گمراه‌کننده خواهد بود. زنجیره ارزش در صنعت نفت و گاز و پتروشیمی به مجموعه‌ای پیوسته از فعالیتهای اطلاق می‌شود که از تأمین خوراک هیدروکربوری آغاز شده و تا تولید محصولات نهایی مصرفی و صنعتی ادامه می‌یابد؛ زنجیره‌ای که هرچه حلقه‌های آن کامل‌تر، متوازن‌تر و عمیق‌تر باشد، ارزش افزوده، اشتغال غیرمستقیم، تاب‌آوری اقتصادی و قدرت سیاست‌گذاری کشور افزایش پیدا می‌کند.

در این چارچوب، نقش واحدهای الفینی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. «الفین» به خانواده‌ای از هیدروکربن‌های غیراشباع اطلاق می‌شود که مهم‌ترین آن‌ها اتیلن و پروپیلن هستند. این مواد، ستون فقرات صنعت پتروشیمی مدرن محسوب می‌شوند و خوراک اصلی طیف وسیعی از صنایع پاییندستی از پلیمرها و لاستیک‌ها گرفته تا الیاف مصنوعی، بسته‌بندی، قطعات خودرو، لوازم خانگی و تجهیزات پزشکی را تشکیل می‌دهند. به همین دلیل، هر واحد الفینی در عمل یک «گلوگاه راهبردی» در زنجیره ارزش ملی به شمار می‌آید.

شرکت پتروشیمی جم، دقیقاً در همین نقطه ایستاده است. این شرکت با بهره‌برداری از بزرگ‌ترین واحد الفین کشور و یکی از بزرگ‌ترین

واحدهای الفینی جهان، نقشی کلیدی در پایداری زنجیره ارزش پتروشیمی ایران ایفا می‌کند. واحد الفین پتروشیمی جم با ظرفیت اسمی سالانه حدود ۱٫۳۲۰ میلیون تن اتیلن و حدود ۳۰۵ هزار تن پروپیلن، در مقطعی از زمان نه‌تنها بزرگ‌ترین واحد الفینی ایران، بلکه یکی از بزرگ‌ترین واحدهای الفینی جهان به‌شمار می‌رفت. خوراک اصلی این واحد از اتان و برش‌های سبک تأمین می‌شود و محصولات آن، شریان حیاتی ده‌ها مجتمع پتروشیمی میان‌دستی و پایین‌دستی در کشور است.

پتروشیمی جم به‌عنوان بزرگ‌ترین واحد الفینی کشور، نقشی فراتر از یک تولیدکننده مستقل ایفا می‌کند و در عمل یکی از نقاط کانونی زنجیره ارزش پتروشیمی ایران به‌شمار می‌رود. این مجتمع با تولید اتیلن و پروپیلن و همچنین مجموعه‌ای از محصولات کلیدی نظیر پلی‌اتیلن‌های سنگین و سبک خطی، بوتادین و بوتن-۱، خوراک بخش مهمی از صنایع پایین‌دستی و مجتمع‌هایی مانند فرسا شیمی و مهر را به‌صورت پایدار تأمین می‌کند؛ به‌گونه‌ای که استمرار تولید در این واحد، مستقیماً بر ثبات تولید پلیمر در ایران اثرگذار است و هرگونه اختلال در آن می‌تواند به‌صورت زنجیره‌ای کل این بخش را تحت‌تأثیر قرار دهد.

این نقش راهبردی با مکانیابی هوشمندانه پتروشیمی جم تکمیل شده است. استقرار مجتمع در منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس و در مجاورت مستقیم میدان گازی پارس جنوبی، دسترسی مطمئن و اقتصادی به خوراک الفینی را فراهم کرده و هم‌زمان اتصال به شبکه خطوط لوله، زیرساخت‌های بندری و خوشه پتروشیمی عسلویه و ماهشهر، این شرکت را به یک گلوگاه تنظیم‌کننده جریان خوراک در زنجیره ارزش ملی تبدیل کرده است.

پتروشیمی جم نه صرفاً یک واحد تولیدی، بلکه یک دارایی زیرساختی و راهبردی است که پایداری تولید داخلی، تقویت صنایع پایین‌دستی و حضور مؤثر کشور در بازارهای منطقه‌ای و صادراتی به آن گره خورده است. لذا ارزیابی عملکرد پتروشیمی جم باید فراتر از شاخص سود کوتاه‌مدت و در قالب نقش آن در پایداری زنجیره ارزش ملی انجام شود.

تحلیل تفصیلی عملکرد نه‌ماهه شرکت پتروشیمی جم نشان می‌دهد که این شرکت در سال ۱۴۰۴ توانسته است علی‌رغم محدودیت‌های ساختاری صنعت، تصویری نسبتاً پایدار از تولید، فروش و ارزش‌آفرینی ارائه دهد. در این دوره، حجم کل تولید شرکت به حدود ۲ میلیون و ۲۵ هزار تن رسیده است؛ رقمی که در مقایسه با ۱ میلیون و ۹۴۰ هزار تن دوره مشابه سال قبل، رشد حدود ۴ تا ۵ درصدی را نشان می‌دهد و همچنین

بالا تر از سطح پیش‌بینی‌شده در بودجه عملیاتی شرکت قرار گرفته است. بررسی ترکیب تولید در این بازه زمانی نشان می‌دهد که اتیلن، پلی‌اتیلن‌های سنگین و سبک خطی و بوتادین از منظر نسبت تحقق برنامه، عملکردی بالاتر از هدف‌گذاری مصوب داشته‌اند. به‌ویژه در بخش پلی‌اتیلن‌ها، تحقق بیش از ۱۰۵ تا ۱۱۵ درصد برنامه تولید در برخی گریدها ثبت شده است که این امر به‌طور مستقیم به پایداری خوراک صنایع پایین‌دستی و جلوگیری از اختلال در زنجیره تأمین داخلی منجر شده است.

در بخش فروش، حجم کل فروش نه‌ماهه شرکت حدود ۱ میلیون و ۳۷۵ هزار تن رسیده است که ۱.۴ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل رشد دارد و با برنامه‌های مصوب تطابق بالایی نشان می‌دهد. نکته راهبردی در تحلیل فروش پتروشیمی جم، نه صرفاً حجم، بلکه ترکیب فروش داخلی و صادراتی است. حدود ۷۵ تا ۷۷ درصد فروش شرکت در بازار داخلی انجام شده و تنها ۲۳ تا ۲۵ درصد به صادرات اختصاص یافته است. این نسبت، در مقایسه با بسیاری از مجتمع‌های بالادستی پتروشیمی، نشان‌دهنده جهت‌گیری آگاهانه پتروشیمی جم به سمت پشتیبانی از صنایع پایین‌دستی داخلی و ایفای نقش در سیاست صنعتی کشور است.

در همین چارچوب، فروش داخلی اتیلن، پروپیلن و پلی‌اتیلن‌ها عمدتاً به مجتمع‌هایی صورت گرفته است که خود مولد ارزش افزوده چندبرابری در زنجیره پایین‌دستی هستند. این سیاست فروش، اگرچه در کوتاه‌مدت ممکن است حاشیه سود اسمی کمتری نسبت به صادرات ایجاد کند، اما از منظر کلان اقتصادی، به تثبیت تولید داخلی، کاهش واردات محصولات نهایی و افزایش تاب‌آوری صنعتی کشور منجر می‌شود. در حقیقت پتروشیمی جم توانسته است با تنوع‌بخشی به بازارها، تنظیم نسبت فروش داخلی و صادراتی و تمرکز بر محصولات با ثبات تقاضا، نوسانات بازار جهانی را تا حدی مدیریت کند. این موضوع به‌ویژه در شرایطی که بازار جهانی الفین‌ها و پلیمرها با رکودهای مقطعی مواجه بوده، اهمیت مضاعف پیدا می‌کند.

در حوزه پروژه‌ها و سرمایه‌گذاری‌های درون‌مجتمعی، رویکرد شرکت پتروشیمی جم بر اجرای یک برنامه جامع توسعه‌ای با ماهیت استراتژیک استوار شده است؛ برنامه‌ای که بر پایه نگاه سیستمی و کلنگر به صنعت پتروشیمی کشور تدوین شده و جایگاه پتروشیمی جم را نه صرفاً به‌عنوان یک واحد تولیدی، بلکه به‌عنوان یکی از گلوگاه‌های راهبردی زنجیره ارزش ملی تعریف می‌کند. این برنامه با درنظر گرفتن نیازهای واقعی کشور، الزامات سیاست صنعتی و ضرورت ایجاد درآمدهای ارزی پایدار طراحی شده و تلاش دارد مسیر توسعه شرکت را با منافع کلان اقتصادی هم‌راستا کند.

در چارچوب این نگاه راهبردی، توسعه زنجیره پروپان و پروپیلن به عنوان یکی از محورهای کلیدی برنامه جامع توسعه‌ای تعریف شده است. در شرایطی که حجم واردات محصولات پتروشیمی کشور حدود ۲ میلیارد دلار برآورد می‌شود و نزدیک به ۱٫۲ میلیارد دلار از این رقم به زنجیره پروپیلن اختصاص دارد، خلأ موجود در تکمیل این زنجیره صنعت پتروشیمی به روشنی قابل مشاهده است. تمرکز بر تکمیل این حلقه‌ها، علاوه بر پاسخ به نیاز داخلی، زمینه کاهش وابستگی ارزی و ارتقای توان صادراتی کشور را نیز فراهم می‌کند.

محصولاتی نظیر اکریلونیتریل و متیونین که از اقلام راهبردی این زنجیره به شمار می‌روند و در صنایع پایین‌دستی، کشاورزی، دارویی و صنعتی نقش تعیین‌کننده‌ای دارند، همچنان وابسته به واردات هستند. بر همین اساس، برای داخلی‌سازی این محصولات، طرح‌ها و برنامه‌های مشخصی طراحی شده و توسعه این بخش از زنجیره ارزش، با هدف تعمیق ارزش افزوده داخلی، کاهش خروج ارز و ایجاد جریان‌های پایدار درآمد ارزی، با اهتمام ویژه در دستور کار شرکت پتروشیمی جم قرار گرفته است.

در امتداد همین رویکرد کلنگر، پروژه‌هایی در دستور کار قرار گرفته‌اند که بخش عمده آن‌ها نه با هدف توسعه ظرفیت اسمی، بلکه با تمرکز بر پایداری تولید، کاهش گلوگاه‌های عملیاتی، افزایش ضریب دسترسی واحدها و بهبود بهره‌وری انرژی تعریف و اجرا می‌شوند. این جهت‌گیری موجب تقویت قابلیت اطمینان زنجیره الفین شرکت و افزایش تاب‌آوری آن در برابر ریسک‌های فنی و زنجیره تأمین خوراک و یوتیلیتی شده است؛ امری که استمرار فعالیت ده‌ها واحد میان‌دستی و پایین‌دستی را تضمین می‌کند و جایگاه پتروشیمی جم را به عنوان یک دارایی زیرساختی در زنجیره ارزش ملی و یکی از پایه‌های ایجاد درآمد ارزی پایدار برای کشور تثبیت می‌نماید.

منبع: سایت خبری پتروشیمی جم